

Blauwe Klauwier 8(1), 1982. 11 pp.

Tom Hegner

B

80243

DE KOKMEEUW ALS BROEDVOGEL
VAN DE LANDSCHOTSE HEIDE

- ontwikkeling
- bedreiging
- (- maatregelen)

- door Jacques van Kessel -

Februari 1982

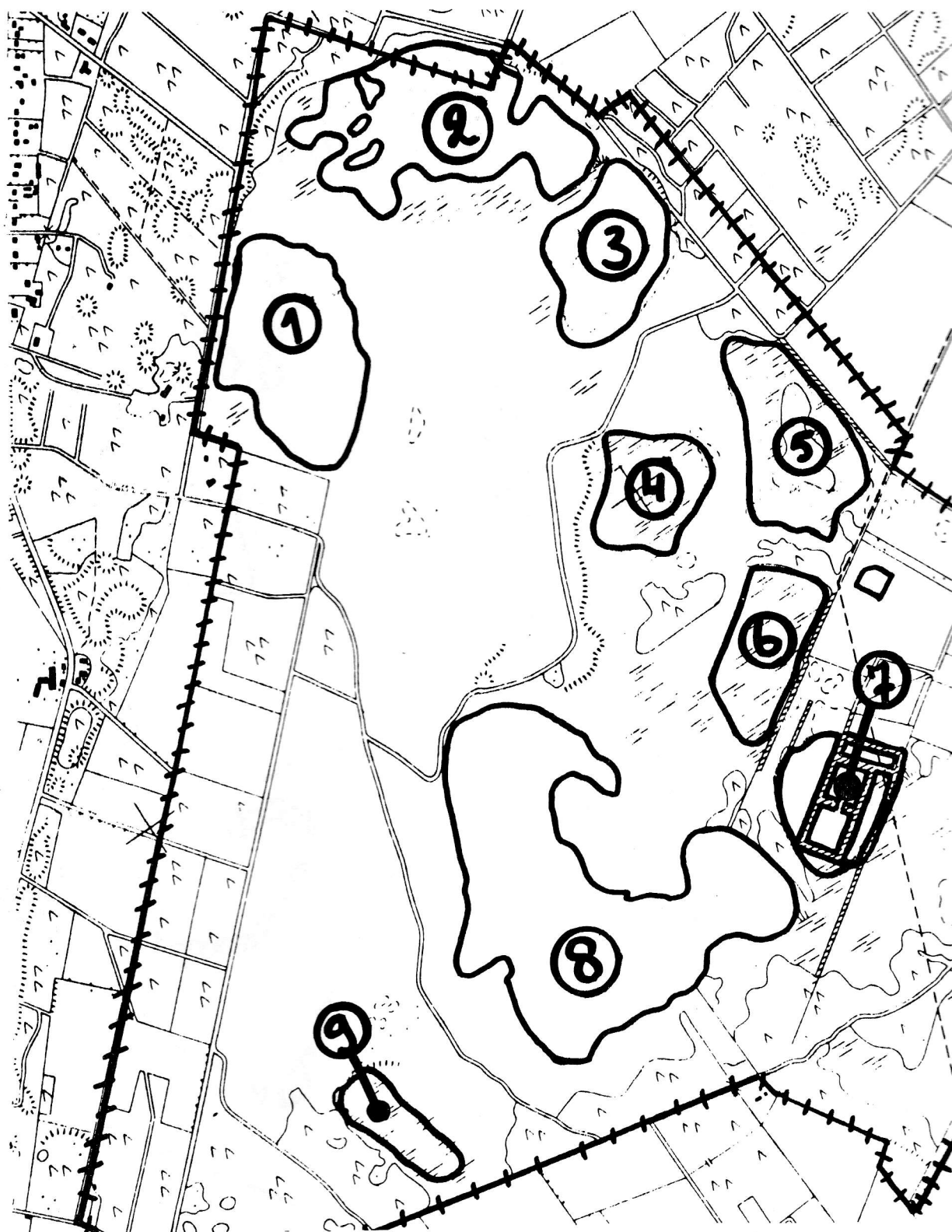


Inleiding:

Het is opvallend dat de Kokmeeuw de laatste jaren sterk in aantal vooruit gaat. Een ontwikkeling die voor een gebied als de Landschotse heide nadelige gevolgen kan hebben. Andere broedvogelsoorten kunnen door het agressieve gedrag van de Kokmeeuwen verstoord worden. Een ander belangrijk aspect is de bedreiging van de flora. Het is immers wel bekend dat hier zeer waardevolle vegetaties voorkomen welke kenmerkend zijn voor voedselarme vennen. Door het grote aantal Kokmeeuwen kan een voedselverrijking ontstaan met als gevolg een sterke ontwikkeling van Pitrus! Deze Pitrus kan beschouwd worden als een gevreesde storingsplant voor vennen, en bij een snelle ontwikkeling van deze soort verdwijnen juist andere belangrijkere plantensoorten. Op de Landschotse heide is de laatste jaren een sterke ontwikkeling van Pitrus-vegetaties geconstateerd.

We kunnen ons afvragen waarom de Kokmeeuwen zo sterk zijn toegenomen. Als mogelijke oorzaak kan genoemd worden een verplaatsing of uitstraling van Kokmeeuwen van het Goorven en Flaesven (landgoed de Utrecht), naar de Landschotse heide. In 1981 broedde op het Goorven en Flaesven ca. 2700 paren Kokmeeuwen! De verplaatsing is wellicht veroorzaakt door jaarlijkse acties op het Goorven en Flaesven om daar de aantallen broedparen terug te brengen! Op de Landschotse heide vinden de Kokmeeuwen voldoende nestgelegenheid en fourageer gebieden in de omgeving en bovendien worden ze in dit gebied niet verstoord. Er is een duidelijke toename zichtbaar van totale aantallen broedparen voor dit gebied. In 1979 werd het aantal geschat op 200-300 paar, in 1980 400-500 paar en in 1981 500-600 paar! Hierbij dient vermeld te worden dat in 1981 Botulisme werd geconstateerd, hierdoor zijn de tellingen waarschijnlijk sterk beïnvloed.

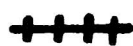
Ten slotte een woord van dank aan Monique van Schoubroeck, Tom Heijnen, Lex Peeters, Pieter Wouters en Wim de Kroon, voor het beschikbaar stellen van waarnemingen voor dit verslag.



Verklaring:

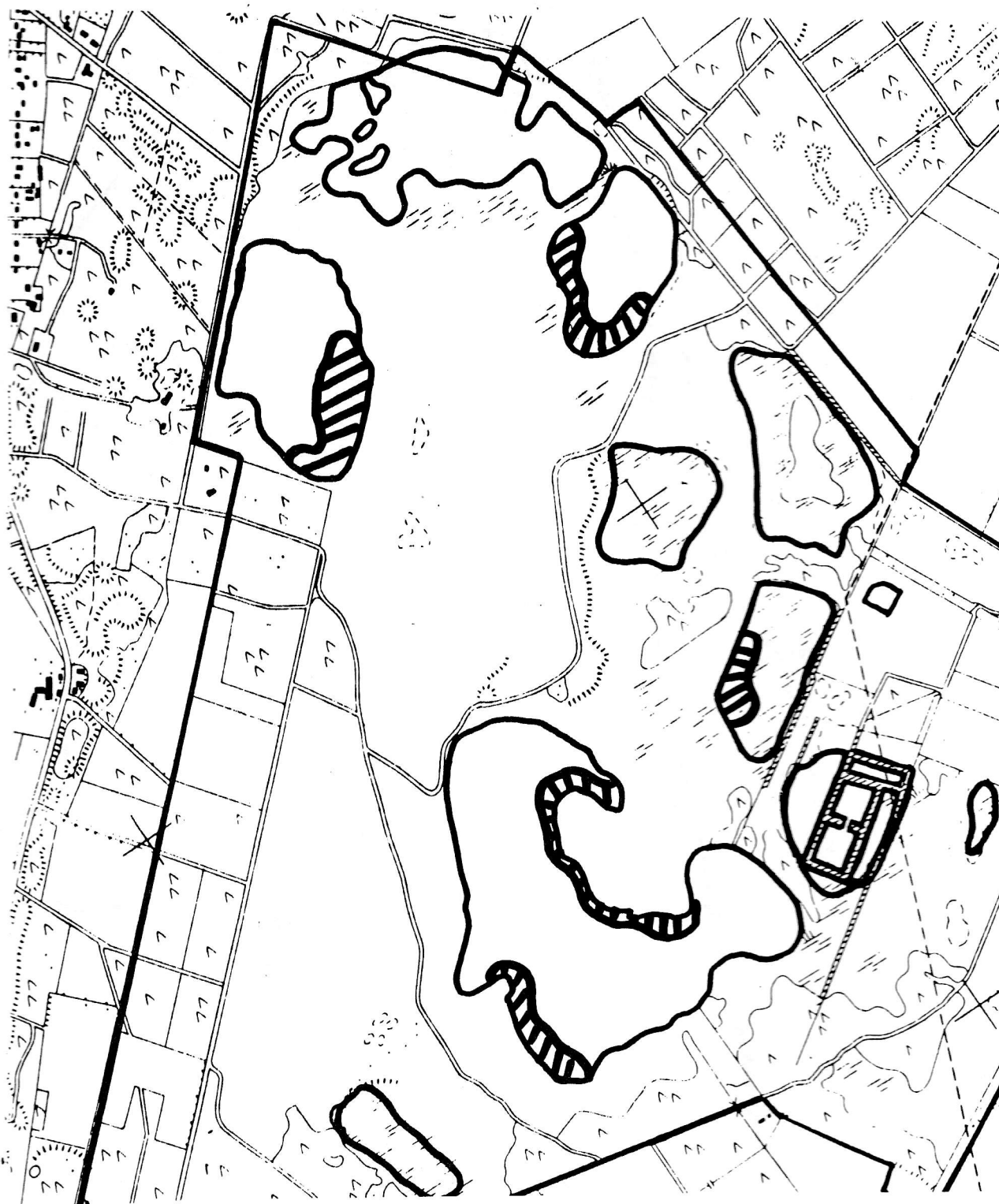
- 1.= Kromven
- 2.= Withollandsven II
- 3.= Withollandsven I
- 4.= Groot Mosven
- 5.= Berkven

- 6.= Achterste ven
- 7.= Visvijvers
- 8.= Keijonhurkven
- 9.= Scherpven



begrenzing Beschermd Natuurmonument.

SITUATIEKAART BROEDPLAATSEN KOKMEEUWEN



BROEDPLAATSEN KOKMEEUWEN (Kolonievorming)

Opmerkingen m.b.t. de waarnemingen van de Kokmeeuw.

Uit de waarnemingen blijkt duidelijk dat er sterke verschillen zijn in aantallen Kokmeeuwen per ven. In veel gevallen zijn de aantallen sterk onderschat omdat in de meeste gevallen vanaf een zandpad werd geteld. Soms was het mogelijk de aantallen nesten op afstand te tellen maar toch blijkt dan in de praktijk dat de aantallen zijn onderschat!

Vooral's avonds zien we vaak grote aantallen omdat juist dan veel adulte vogels bij het nest of nestplaats zijn. Deze vogels maken overdag steeds voedselvluchten. De meeste tellingen worden overdag verricht maar wil je een redelijk goed totaalbeeld hebben zul de tegen de avond moeten tellen. Ook op het Goorven en Flaesven zijn deze grote verschillen in aantallen duidelijk geconstateerd! Ook is het opvallend dat Kokmeeuwen vaak niet worden geteld in de div. gebieden omdat de soort "te gewoon is"., en omdat het tellen van aantallen nesten of broedparen vaak erg moeilijk is. Het is zeker geen gewoonte dat waarnemers een kolonie ingaan om aantallen nesten te tellen. Hierdoor ontbreken vaak van de meeste gebieden de gegevens over aantallen broedparen, terwijl dit ook belangrijke informatie is!

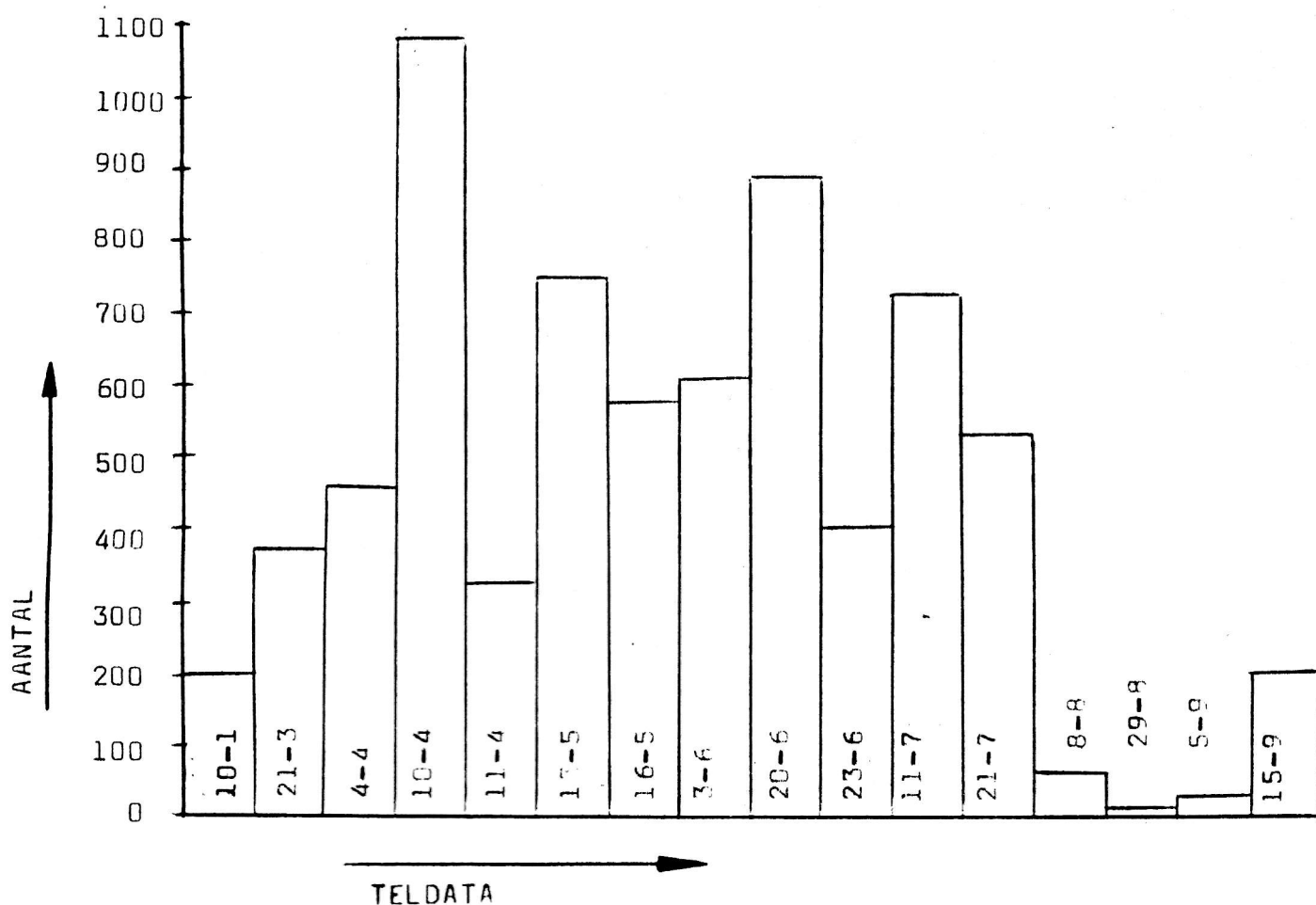
Het broedgebied ten Z.W. van het Berkven, het z.g.n. Achterste ven wordt bijna nooit bezocht door waarnemers omdat het midden in het reservaat ligt. Dit venrestant (Keijenhurk) wordt al enkele jaren als broedgebied gebruikt.

Wat de soort nestplaatsen betreft, Kokmeeuwen op de Landschotse heide gebruiken overwegend Pitruspollen (Kromven, Withollandsven, Achtersteven en ged. Keijenhurk), maar ook wel Pijpestrootjepollen en wel op het Keijenhurkven.

Overzicht aantallen 1981

KEYENHURKVEN 1981		KROMVEN 1981		WITHOLLANDSVEN I 1981	
10-1	200 exx.	21-3	170 exx.	21-3	142 exx.
21-3	70 exx.	4-4	min.100 exx.	4-4	120 exx.
4-4	250 exx.	10-4	min. 180 exx.	10-4	160-170 exx.
10-4	550 exx.	13-5	400-500 exx.	13-5	75 exx.
11-4	400-450 exx.	16-5	500 exx.	16-5	34 exx.
13-5	180 exx.	3-6	400-500 exx.	3-6	60 exx.
16-5	30 exx.	20-6	600-700 exx.	20-6	-
3-6	110 exx.		w.o. veel juv.	11-7	4 ad. + 2 juv. exx.
20-6	140 exx.	11-7	600 exx.+50 juv.	21-7	35 ad. +50 onv. exx.
23-6	400 exx.	21-7	90-100 ad. exx.		
9-7	150 exx.		250 juv. exx.		
11-7	52 ad.+25 onv.				
21-7	60 ad.+30 onv.				
8-8	50-60 exx.				
29-8	20 exx.				
	BOTULISME				
5-9	60 exx.				
15-9	200 exx.				
WITHOLLANDSVEN II 1981		BERKVEN 1981		OVERIGE DELEN VAN HET GEBIED 1981	
10-4	10 exx.	10-4	16 exx.	10-4	150-200 weilanden ten W van Witholland
16-5	7 exx.	13-5	27 exx.	11-4	350 exx. weiland Berkven.
20-6	75 exx.	16-5	4 exx.	13-5	15 exx. weiland Berkven
		3-6	8 exx.		
		20-6	3 exx.		
		21-7	3 exx.		

TOTAAL AANTAL KOKMEEUWEN PER TELLING IN 1981



Opmerkingen:

In bovenstaande grafiek zijn duidelijk grote verschillen in aantallen te zien. Waarschijnlijk komt dit door enerzijds de gemaakte telfouten, en anderzijds de invloed van Botulisme op de totale populatie Kokmeeuwen in het gebied!

Vanaf 20 juni werden onv. Kokmeeuwen geteld, het is mogelijk dat er rond 15 juni reeds onv. Kokmeeuwen waren omdat er niet voldoende keren is geteld.

Een normaal verschijnsel is dat Kokmeeuwen zo rond augustus het gebied verlaten. In najaar en winter zien we betrekkelijk weinig Kokmeeuwen in het gebied. In het voorjaar (maart-april) lopen de aantallen snel op en ook al even vlug ontstaan de kolonies.

Overzicht aantallen 1980

- 16-4 400-700 paar Keijenhurk
 250-350 paar Kromven
- 7-6 Withollandsven II niets
 170 exx. Withollandsven I
 150 - 200 exx. Kromven
 min. 40 nesten kunnen tellen Keijenhurk
- 12-7 70 exx. Withollandsven I
 200-250 exx. Kromven
 150 exx. Keijenhurk
- 2-8 150-160 meest onv. exx. Withollandsven I
 250-300 meest onv. exx. Kromven
 300-350 exx. Keijenhurk

Overzicht aantallen 1979

- 10-6 75 paar Keijenhurk
- 12-7 40 paar Kromven
- 27-6 100 paar Kromven
 5 paar Withollandsven I
 75-100 paar Keijenhurk
 totaalschatting: 200-300 paar.

Overzicht aantallen 1978

- eind juli ± 120 exx. Keijenhurk
- 5-8 70-80 exx. Keijenhurk
- 7-10 12 exx. Keijenhurk

Overzicht aantallen 1977

28-5	50-60 nesten Keijenhurk
25-6	20 exx. Keijenhurk
2-6	50-70 nesten Keijenhurk

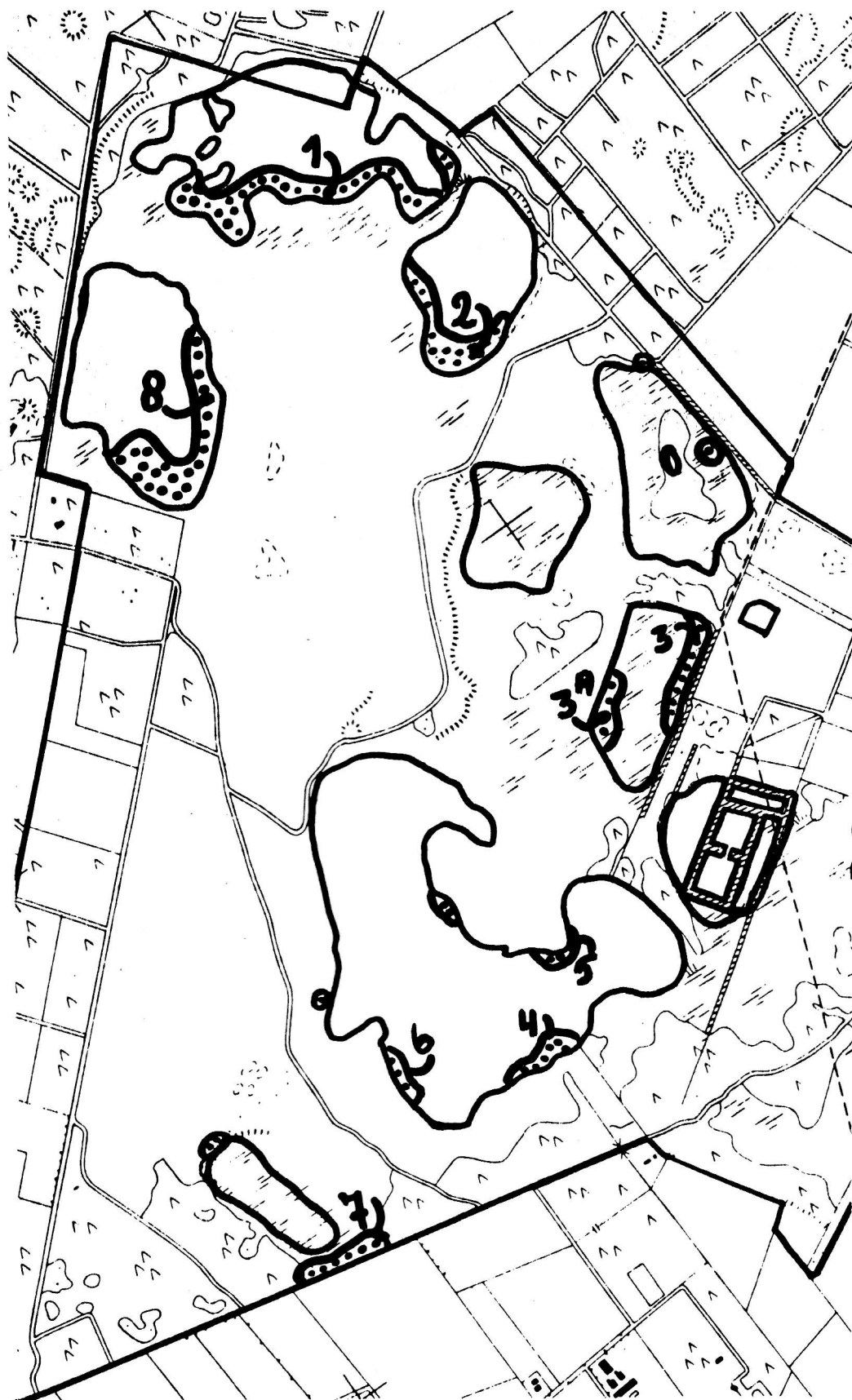
Overzicht aantallen 1976

Alle vennen gedurende een lange
zomerperiode geheel droog.

Ook op andere plaatsen alle vennen geheel droog!

Volgens med. Marco Bakermans zouden op het Kromven toch een aantal
Kokmeeuwen hebben gebroed. Het Kromven is ook snel droog komen
staan en het is niet bekend om welke aantallen het gaat!

(aanvulling: 26-7-'76 20 exx. rondvliegend boven Kromven. Mededeling
Marco Bakermans)



Toelichting vegetatiekaart

Het is duidelijk dat de Kokmeeuwen op de Landschotse heide bij voorkeur broeden op Pitruspollen zoals dat ook op vele andere broedplaatsen in de Kempen het geval is.

Op de vegetatiekaart zijn daarom alleen de Pitrusvegetaties ingetekend. Het is de laatste jaren steeds duidelijker geworden dat deze Pitrus, een duidelijke storingsplant, zich sterk uitbreidt. Dit is met name duidelijk te zien bij het Kromven en Withollandsven en in mindere mate bij het Keijenhurkven, en het Achterste ven. De vegetaties in Berkven (0), Achterste ven (3), Keijenhurkven (4) en Scherpven (7) zijn ook duidelijke storingsvegetaties maar deze zijn waarschijnlijk ontstaan door beïnvloeding van de landbouw. Met name voedselrijk landbouwwater wat het natuurgebied binnen loopt is hier de oorzaak van.

Het is wel duidelijk dat door de toename van de Kokmeeuw het van oorsprong voedselarme venwater meer voedselrijker wordt. De Pitrus kan zich hierdoor uitbreiden, en aangezien dit weer een ideale nestgelegenheid biedt is de cirkel rond!

Dit doorlopende proces kan alleen door de mens worden afgeremd.

Uit de div. excursie verslagen van de jaren vijftig over dit gebied waarbij vooral de venvegetaties werden onderzocht, blijkt duidelijk dat in het gehele gebied vrijwel geen Pitrus voorkwam! Slechts één opgave van het Z.W. ged. van de Keijenhurk waar de soort voorkwam. Hierbij werden geen mededelingen gedaan over de oppervlakte en gezien de belangrijke storingsfunctie van deze soort mag dan ook worden aangenomen dat het niet om een grote oppervlakte ging!

Maatregelen voor de bestrijding van de Kokmeeuwen op de Landschotse heide.

De meest toegepaste methode is het rapen van eieren. Het is veel werk maar als men nauwkeurig de broedperiode in de gaten houdt kunnen snel resultaten zichtbaar worden.

De broedtijd bedraagt 23 dagen, men kan na 17 - 20 dagen (na het begin van het broeden) alle eieren verwijderen. De Kokmeeuwen zullen direct aan een tweede legsel beginnen, maar dan na 3 weken kunnen alle eieren opnieuw verwijderd worden. Indien het nodig mocht zijn kan men nog een derde keer actie ondernemen.

Een goede voorbereiding en coördinatie van deze werkzaamheden is van groot belang, immers verstoring aan andere broedvogelsoorten moet vermeden worden.

Voor de ontwikkeling van de Kokmeeuwenkolonie is voedselaanbod uiteraard noodzakelijk, met name de vuilnisstortplaatsen hebben voor deze vogelsoort een belangrijke functie als voedselbron. Aan de rand van de Landschotse heide ten oosten van het Withollandsven ligt een vuilnisstortplaats open! Het zou wenselijk zijn deze stortplaats zoveel mogelijk dicht te houden omdat we o.a. in 1981 vaak erg veel Kokmeeuwen signaleerde op deze plaats. Overleg met de gemeente Oost- West en Middelbeers betreffende deze stortplaats is hierbij noodzakelijk.

Verder zullen er regelmatig tellingen moeten worden gehouden om het verloop in aantallen en eventuele effecten te kunnen constateren.

LITERATUUR - BRONVERMELDING

- Erve, F. van cs. 1967, Avifauna van Noord Brabant. Assen.
- Kessel, J. van en Tönissen, C., Beheersplan de Landschotse heide, uitg. V.W.G. de Kempen 1973.
- Kessel, J. van, Inventarisatie externe factoren Landschotse heide, uitg. V.W.G. de Kempen 1979.
- Langenhof, V., Enige broedvogels in Noord Brabant, Brabantia 1952 1, 102-109,
- Levensgemeenschappen, Natuurbeheer in Nederland, Rijks Instituut voor Natuurbeheer, uitg. PUDOC 1979.

- Diverse verslagen Landschotse heide, natuurwetenschappelijk archief dossier 51 C, Staatsbosbeheer Utrecht.

- Waarnemingen:
broedvogelarchief V.W.G. de Kempen.
Monique van Schoubroeck (1977 en 1981)
Tom Heijnen (1981)
Lex Peeters (1979 en 1981)
Pieter Wouters (1979 en 1980)
Wim de Kroon (1981)
Jacques van Kessel (1977-1978-1980-1981)
Aanvulling: Marco Bakermans (1976)